

SŁOWO WSTĘPNE

Pracujący od pięciu dekad Komitet Prognoz PAN¹ podejmował dyskusję nad wieloma ważnymi i aktualnymi problemami współczesnego świata, Europy i Polski. Lata ostatnich dwóch kadencji to praca kolejno nad dwoma szerokimi tematami. Pierwszy z nich to „Zagrożenia globalne barierami rozwoju”, a drugi to „Dokąd zmierza Europa”. Dyskutowano na ich tematy przez kilka lat w trakcie całej serii konferencji i seminariów. Rezultatem prac były artykuły i raporty sukcesywnie publikowane na łamach czasopisma Komitetu² oraz w całej serii wydanych książek.

Członkowie Komitetu dostrzegli także konieczność podejmowania równoległe tematów aktualnych, mniej rozległych, ale równie ważnych. Na seminarium zorganizowanym w lutym 2013 roku podjęto kilka aktualnych tematów pod wspólnym tytułem „Czy Świat należy urządzić inaczej?”. Przyjęto ten tytuł jako wspólny dla całej serii³. W kolejnych latach zorganizowano w tym cyklu 14 wspólnych posiedzeń dyskusyjnych.

Użyta nazwa tej serii wskazuje, że wystąpienia prezydentów i publikacje krytycznie oceniają opisywaną rzeczywistość otaczającego nas świata, wskazują na groźące niebezpieczeństwa i konieczność zmian. Takie spojrzenie nie oznacza, że jej obraz należy malować jedynie ciemnymi kolorami. Wiele elementów tego obrazu wskazuje na postęp służący wszystkim ludziom, że wymienimy tutaj wspaniały rozwój nauk medycznych owocujący istotnym wydłużeniem życia ludzi. Jednakże członkowie Komitetu, specjaliści wielu dyscyplin nauki i techniki, uznali, że ich zadaniem jest sygnalizować problemy trudne, zagrażające społeczeństwom, źle rozwiązane, albo wymagające pilnych działań i nowych rozwiązań. Pełny spis tematów i prezydentów zamieszczono w Aneksie.

¹ Na przestrzeni 5. dekad nazwę Komitetu Prognoz PAN zmieniano, pozostawiając bez zmian główne zadania Komitetu, a są nimi **studia nad przyszłością**.

² Czasopismo Komitetu Prognoz PAN nosiło tytuł „Przyszłość: Świat, Europa, Polska” i było wydawane do roku 2018.

³ Listę seminariów i prezydentów cyklu „Czy świat należy urządzić inaczej” umieszczono w Aneksie.

CZY ŚWIAT NALEŻY URZĄDZIĆ INACZEJ SCHYLEK I POCZĄTEK

Dobierając tematykę seminariów uwzględniano fakt, że pierwsze dwie dekady XXI wieku przyniosły społeczeństwu wiele zmian, nowych rozwiązań technologii cyfrowej, i – chyba wszyscy zgodzimy się z tym wnioskiem – także dużo nowych problemów. Nad przyszłością *homo sapiens* pojawiły się chmury, wiele z nich, znanych wcześniej, nabrało złowróżbnych barw, a wśród nich pojawiły się nowe, takie jak groźba kataklizmu klimatycznego, czy też masowa migracja milionów ludzi dotkniętych nieszczęściami wojny i głodu. Tematy podejmowane przez prezenterów zapraszanych przez Komitet były próbą formułowania opinii i inicjowania poważnych dyskusji nad tworzącymi się problemami. Niestety, konkluzje tych dyskusji miały zwykle formę ostrzeżenia, co wielu obserwatorów uznawało za nieuprawniony pesymizm.

Prezentowana książka jest zbiorem wybranych opinii z bardzo szerokim spektrum tematycznym. Autorzy kolejnych publikacji byli uczestnikami tych spotkań, choć grono prezenterów i dyskutantów stanowiła znacznie większa liczba osób. Wszystkim im książka wiele zawdzięcza. My także.

Autorzy poszczególnych rozdziałów reprezentują rozległy krąg naukowców wielu specjalności. Są nimi przedstawiciele rozmaitych dyscyplin akademickich, bliskie są im różne teorie i sposoby obserwacji świata. Ową różnorodność uważamy za walor całego Komitetu Prognoz PAN, realizowanych w nim programów i jednego z nich, którego owocem jest właśnie ten zbiór tekstów. Komitet wielką wagę przywiązywał i przywiązuje nadal do tworzenia szerokiego spektrum i wszechstronnego charakteryzowania rzeczywistych warunków życia człowieka na naszej planecie.

Wydany tom nie pełni roli syntezy wieloletniego cyklu prac. Nie jest również reprezentacją całego zbioru napisanych i ogłoszonych tekstów. Te publikowane uważamy je za istotne i dlatego, a nie z powodu poszukiwanej kompletności, znajdują się one razem. Ich treść łączy wiedzę i wyobraźnię autorów, do takich cech odwołują się też u czytelników. Można powiedzieć, że wybór publikacji jest próbą rekonesansu dokonanego z założeniem, że jego obszar jest rozległy, a jego granice nie zamknięte.

Książka składa się z trzech części. Pierwsza z nich „Zagrożenia obecnych kierunków rozwoju” zawiera zestaw publikacji identyfikujących główne, daleko nie wszystkie zagrożenia. Druga „Człowiek i jego odpowiedzialność” dotyczy odpowiedzialności za zaistniałą sytuację, ale przede wszystkim za przyszłość, a więc między innymi poczucia sprawstwa, uczestnictwa i współdziałania. Trzecia „Alternatywne ścieżki rozwoju” zajmuje się prezentacją możliwości zwiększenia, a każdym razie nie osłabienia bezpieczeństwa ludzi żyjących teraz i w następujących po naszym pokoleniach.

Zadaniem książki jest zwrócenie uwagi na sprawy ważne i bardzo ważne. Niektóre artykuły zawierają też propozycje konkretnych działań, które

Słowo wstępne

należy podjąć już dzisiaj. Ciemniejsze strony ukazane przez bieg myśli autorów związane są, u swoich podstaw, z przeświadczeniem optymistycznym: nie jesteśmy bezbronni. Zagrożenia można i należy rozpoznać, przeciwdziałać im oraz, co najważniejsze, przyszłość w miarę bezpieczną ciągle jesteśmy w stanie uformować my.

*Bogdan Galwas
Paweł Kozłowski
Konrad Prandecki*